

S. K A T E Ř I N A

CÍSAŘ KAREL IV.

Co musí o něm každý
katolický Čech věděti

1937

V Í T Ě Z O V Ě, O L O M O U C

NIHIL OBSTAT

P. Aemilianus Soukup O. P., censor ex officio.

IMPRIMATUR

Olomucii, die 6. Septembris 1937. Dr. Joannes Martinů,
Vicarius generalis. Nr. 14.600.

PŘEDMLUVA

Kdybychom chtěli podati jen přibližně úplný životopis Karla IV. a vylíčiti celkově jeho význam, nestačil by na to ani celý ročník „Vítězů“.

*Proto hned titulem tohoto svazku vyjádřili jsme, že se omezuje jen na vyzdvižení hlavních a nepo-
všimnutých fakt, jen na vylíčení toho, co má a musí každý Čech věděti o Karlu IV.*

Zdůrazňuji, že tento náš počín je docela skromným, v žádném směru nenáročným položením malé snítky z háje vděčnosti na piedestal slávy od dětství námi vroucně milovaného Otce vlasti.

*Připisuji pak práci tuto památce svého učitele universitního prof. dra V. Birnbauma, který byl ne-
menším ctitelem Karlovým.*

S. K.

ÚVOD

Karel IV. jest genius, který v dějinách národních nemá sobě rovna. Snad právě proto jest tak málo znám a uznáván. Jeho případ jest nejdůraznějším dokladem toho, do jaké míry jest potřebí revidovati moderní proudy českého dějepisectví, které vystavily na první místo úcty, a to téměř výslovně proti Karlu IV., krále Jiřího z Poděbrad. Tomu snaží se imputovati (a docela jistě anachronicky) dynamiku velikého zjevu, snaží se z něho učiniti panovníka sociálního, demokratického, ačkoliv je průkazné, že právě jeho doba přinesla nejhorší útlak drobnému lidu a že jeho „demokratičnost“ byla jen součástí posledního křečovitého záchvatu přežilého feudalismu proti novým formám vládního centralismu, který zanedlouho, na pokročilém západě, zvítězil. Jiří Poděbradský je zjevem sporným, kterému lze více nebo méně přiznati vlastnosti lepší či horší, podle stanoviska, které právě zaujímáme vzhledem k myšlenkové orientaci. Naproti tomu význam mohutného, cílevědomého, neomezeného po stránce mravní, prakticko-hospodářské, i kulturní, a vlnami světového příboje vítězně, až k nejvyšším metám prorážejícího velikána Karla IV. jest *nesporný* a lze ho buď jen uměle zastříti, nebo stoprocentně přiznat.

Ovšem Karel IV. byl neochvějný katolík, člověk nejmravnějšího způsobu života. Jiří z Poděbrad zápasil povýšenecky s Římem. A v tom je klíč pro vysvětlení mnohých sympatií a antipatií.

Připadá to tak, že kdyby nebylo staveb, kterými sám zvětšil svoji památku mezi námi, nehledě ovšem k oné pověstné Hladové zdi (Karel IV. dal rozšířiti pražský hradební okruh a dal vésti nové pevnostní zdi přes Petřín. S prací tou započalo se r. 1360. Mor rozzužil se v Praze po zkončení jejím v r. 1361), kteroužto anachronickou smyšlenkou

jsou dodnes hoštěny naše děti v čítáncích a lid v kalendářích, že bychom se mu ani onou běžnou poctou, kterou dáváme kde komu, to jest pojmenováním ulice nedovedli odvděčiti.

Nemluvíme naplano! Neboť nejen v literatuře lidové nemáme o Karlu IV. žádného výkladu, nemáme ho ani v české dějepisné literatuře vědecké. Kromě knížky univ. prof. J. Kalouska, osmerkového formátu o 216 stranách, která vyšla jen jako příležitostný spis r. 1878, při památce pětistoletého výročí úmrtí toho, *kterému vděčíme za více než polovinu celého našeho státního, kulturního i národního bytí*, která tedy vyšla již téměř před šedesáti lety, nemáme *jediného* českého, souborného spisu, který by nám vylíčil význam tohoto genia mezi evropskými panovníky, tohoto genia kulturotvorného, náboženského. Srovnáme-li s tímto faktem spousty pracně snešených spisů, které se snaží udělati genia z Jiřího Poděbradského, vidíme, že tu bylo nadbytečně vydáno tolik energie, že okolnost ta je přímo podezřelou.

Není druhého panovníka na trůně českých králů, který by tak úsilovně a horlivě kráčel ve šlépějích sv. Václava, posvěcených křesťanskou mírotvorností, který by všechno svoje konání, smyšlení a cítění tak podřizoval vnuknutím Ducha sv. a tak slučoval s vůlí Boží, jako císař Karel IV.

Jeho velikost a živé křesťanství bylo a je nepohodlné mnohým. Jeho vzor, který by mohl národ nakaziti zbožností, cílevědomou, odříkavou silou a ctností je zastírán. Proto se také dovoluje zcela beztretně, aby zbankrotili kdysibásníkové, trpící stařeckou žvanivostí, kteří celý svůj život se ploužili bez vlastního myšlení, jako ozvěny cizí vůle, nestoudnou pomluvou ho hanobili, jak se to stalo roku 1935. Nikdo jiný v národě, leč jediný katolický žurnál, ujal se tehdy památky Otce vlasti. Nikomu jinému na tom nezáleželo?

Leč nestačí, abychom my katolíci se ujímali jeho památky jen při takovýchto příležitostech a proti

zřejmému uličnictví. Naší povinností je pracovati k oživení a oslavení jejímu ze všech sil. Oslava památky velikánů má dvojí možný ráz. Buď tak činíme viditelnými monumenty, díly literárními a pod. Positivně, prakticky oslavujeme velikána v duchu, následováním jeho příkladu, rozjímáním o jeho ctnostech. Harmonické jest oslavovati velikost oběma způsoby vyváženě. Proto nechť toto pojednání probudí všeobecnou touhu po tom, aby Karel IV. byl lépe poznán a lépe oslaven, než dosud se stalo.

ŽIVOTOPIS A CHARAKTERISTIKA

Karel IV. narodil se dne 14. května roku 1316 v Praze, jako prvorozený syn krále Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny. V tomto nerovném, nešťastném manželství byl dítětem třetím. Předcházely dvě dcery, Marketa a Guta. O svatodušních svátcích byl pokřtěn s velikou slávou a nadšeně vítán lidem v starobylé basilice svatovítské, a dáno mu jméno Václav. Jménem tím měla býti zdůrazněna souvislost domácí přemyslovské tradice a zároveň mělo mu připomínati velkého děda Václava II. Kalousek praví, že toto narození mužského dědice bylo jedinou radostnou událostí tehdy v Čechách za mnohá leta předcházející i budoucí.

Poměry ve státě, ani v panující rodině nebyly utěšené a průběhem doby se ještě zhoršovaly. Že dynastické sňatky byly a jsou uzavírány jen se stanoviska politické nezbytnosti, to platí doslovně o manželství Jana a Elišky. Oba manželé byli si cizí a nesrovnatelní po všech stránkách. Nepoměr věkový — Eliška byla o 8 let starší svého chotě — byl vystupňován tou okolností, že sňatek byl uzavřen, když Janovi bylo 14, Elišce pak již téměř dvaadvacet let. Roztržky musily se pak dostavovati stále častěji, když dorůstající král počal se vymaňovati z područí a poručníkování svojí choti a jejího okolí. Eliška byla povaha typicky panovačná. O tom má-

me hojně doklady — a byl to jeden z jejích vlastně nejceněnějších rysů. Byla-li tato vlastnost v manželství chybou, byla v jiném smyslu první předností poslední Přemyslovny.

Království bylo rozbouřeno prudkým bojem dvou stran, který propuknul s organickou nutností vlastně už r. 1305, hned po smrti Václava II. Jemu podlehl poslední Přemyslovec Václav III. i oba následující králové (Rudolf Habsburský a Jindřich Korutanský). Byl to soupeřný boj zbujelé, feudální šlechty o nadvládu a zároveň ovšem o dobytí hmotných výhod, které poskytovala bohatá země. Egoismus feudální neznal žádné míry a omezení. Srovnati s ním můžeme jen egoismus politických stran. Pan Jindřich z Lipé, z rodu Hronovců, mocného hlavně ve východních Čechách, dvořenín a oblíbenec královny-vdovy Elišky Rejčky a pan Vilém Zajíc z Valdeka, příslušník mocných šlechtických skupin v jižních Čechách, kterému náležely i sympatie Elišky Přemyslovny, byli mluvčími obou táborů. Byla to osobní nenávisť obou královen, z nichž matka (Rejčka) byla asi v témž věku jako její nevlastní dcera, která byla živným materiálem intrik a krvavých neshod. — Mladý král neměl po svém příchodu do cizí země ani dosti rozhledu, ani dosti energie, aby je dovedl rázně umlčeti. Když pak po leta jimi byl vláčen a k lítosti a zlosti popouzen, pocítil v sobě odpor proti *typicky české nemožnosti porovnat se*, zošklivil si tuto nepokojnou zemi, která mu nic poskytnouti nedovedla a zošklivil si i *prostředí hrubě sobecké, které pro povrchní, osobní zášť, pro naději na osobní zisk, nebo i pro uraženou ješitnost, dovede slepě zabíjeti hodnoty všeobecně cenné a platné*. A jestliže i jeho manželka, se kterou byl oddán čistě dynastickým sňatkem, byla ve vleku, ne-li dokonce na přední výspě těchto stranických bojů — jaký div, že zanevřel i na ni, že si i ji zošklivil.

Bylať Eliška Přemyslovna všestranně politování hodná žena. Po otci trpěla sklonem k tuberkulose a

nervovým chorobám. Ačkoliv kronikář Zbraslavský položil svými chválami základ k pozdější romantické báji o ní, jakoby o obětním beránku cizáckého krále, přece nelze neviděti, že její velmi tragický osud byl zaviněn i vlastnostmi její povahy, že si svůj osud z valné části připravila sama. V ní byla obsažena esence vlastností rodu Přemyslovského, jejímž základem je dokonale vyvinutý smysl panovnický a politický. Jen Elišce Přemyslovně vděčí národ za to, že již počátkem 14. stol. nestali jsme se vasaly domu Habsburského, že již ve středověku nepoklesly Čechy na pouhou provinciální državu. *Tehdy by to bylo znamenalo zánik národní svébytnosti.* Mluví se tolik o národnostním významu husitství. Ale na význam Elišky Přemyslovny pro zachování, respektive znovu nabytí státní samostatnosti Čech v tragické době v letech 1305 až 1310, nepoukázal dosud nikdo! Kdyby se byla Eliška neobětovala — víme, že tato oběť byla spojena s přímým nebezpečím života — kdyby byla nerozeznala svým panovnickým pudem správnost rad Konráda opata Zbraslavského, pana z Vartenberka a jiných, a byla odmítla provdati se za nedospělého chlapce, byla by způsobila pohromu neodčinitelnou. Rod Lucemburský byl poměrně nevýznamný. V té době však kdy otec Janův Jindřich VII. byl císařem římským, bylo příbuzenské spojení s ním velice výhodné. Avšak nejen politická důležitost hrála tu svoji úlohu. Bylo viděti, že o volbě nového panovníka uvažovali lidé moudří a dobře lze mezi nimi rozpoznati i rozvážný vliv kněží. Byl Jindřich VII. Lucemburský muž skvělých vlastností ducha i srdce, jeden z nemnoha Seveřanů, kteří dovedli aspoň dočasně ukrotiti rozbujelost italskou. Ale i bratr jeho Balduin, biskup trevírský a mohučský, vynikal neobyčejnými dary diplomacie a byl svému synovi Janu, ale později i prasynovci Karlu IV. neobyčejně důležitým poradcem a pomocníkem. Pro Lucemburky bylo nabytí české koruny královské velikým ziskem. Z této okolnosti chtěli

čeští páni mnoho vytěžiti. Důležité bylo, že nikdy nebudou se moci spojit v jedno dvě územní državy, od sebe tak vzdálené, při čemž obvykle převahu dostává rodná země nového panovníka, naopak bylo jasno, že bohaté a veliké Čechy vždy musí zůstatí hlavnější složkou državy lucemburského rodu.

Avšak všechn tento státnický důvtip a veliká osobní obět, kterou Eliška národu přinesla, nemůže odčinití skutečnost, že byla ženou postrádající osobního kouzla, že byla dokonce podle názoru své doby nehezká, malá, zavalitého růstu a tmavé pleti — že byla panovačná a svárlivá a že trpěla hysterickými, nervovými poruchami. Upadávala již jako dívka v mdloby dlouho trvající a nedovedla nikdy opanovati svoje rozrušení. Tyto příznaky svědčí zároveň o hlubokém vztahu k životu a opravdovém pojmání věcí, i jsou samy o sobě společensky nesnesitelné. Vedly také k její zásadové nesmířlivosti. Eliška měla několik naprosto oddaných přátel, ale také mnoho úhlavních nepřátel. Uvažujeme-li o tom, pochopíme, že mladý král, který vyrostl v ovzduší románské formálnosti, která prudké projevy individualistní libosti a nelibosti dávno odmítla, jako barbarský nešvar — nemohl pocítiti mnoho sympatií pro povahu své choti. Když pak nepřátelé její využili královy nálady a popichovali proti ní, stala se mu na konec tak protivnou, že po celé leta žil od ní vzdálen, ba posléze r. 1319 ji úplně zapudil a pak poslal do vyhnanství. (Od r. 1321 žila v Koubě v Hor. Bavořích.)

Nebyla to ovšem jen Eliška, která způsobila odčizení královo od země. Byly to české poměry vůbec, české nesváry, rozdělení země ve dva věčně se hádající a o potlačení jeden druhého usilující tábory, které ve vášni svých krátkodobých cílů ztrácejí schopnost viděti nebezpečí nebo výhody zahraničně politické. Zpřízněné duše nalézal Jan proto jen v cizině. Tam mohl se také věnovati konstruktivní práci na povznesení a zlepšení posice sobě svěřeného království a svého rodu. V tomto smyslu pracoval

král Jan s obdivuhodnou houževnatostí a dosáhl skvělých výsledků. V tom pomáhala mu nejen jeho osobní krása a společenský šarm, ale i vztahy příbuzenské. Krásnou sestru Marii podařilo se mu zasnoubiti králi Karlu francouzskému, čímž nejen jeho láska k této zemi se zmnohonásobila, ale zároveň to přineslo i posilu jeho plánům. Strýc králův, biskup Balduin Trevírský, člověk neobyčejného ducha, byl mu nejsilnější oporou v plánech, které již od časně doby Jan sleduje, totiž dosažení koruny císařského. Nedosáhl ji sice pro sebe, *ale pojistil ji svému rodu, až do jeho vymření*. Velmi úspěšná byla i jeho politika oproti Rakousku a Polsku, získáno na příklad Chebsko, Vratislavsko, později Žitava. Také v severní Itálii domohl se značného panství, které chtěl předati svému druhorozenému synu. Krátce král Jan byl člověk velkého stylu, důvtipu a vůle. Protože však chtěli v něm mítí čeští feudálové jen nástroj své moci, nechtěli porozumětí těmto jeho snažením a rozpory zesilovala přirozeně okolnost, že do nich bylo *potřebí investovat mnoho peněz. Tomuto risiku porozumějí ovšem jen lidé vrcholné kvality, nikoliv krátkozrací prospěcháři běžného dne*. Král Jan, jak se později ukázalo, byl i laskavým otcem, který se postaral pečlivě o kariéry a zaopatření všech svých dětí. To také dobře věděl Karel IV. a přes všechny známky i důkazy otcova krutého zacházení s manželkou a i s ním samým, nikdy nedopustil, aby králi Janu cokoliv bylo vytýkáno.

V důsledku zmíněných rozběrů dvou stran v Čechách bylo dětství a jinošství Karlovo neméně smutné, neradostné, než kdysi jeho děda Václava II. Intriky a boje proti králi Janovi stupňovaly se do té míry, že se proslechlo r. 1318, že královna Eliška chce se zmocnit sama trůnu a vládnouti co poručnice nezletilého Karla (tehdy ještě Václava), za pomoci pana V. Zajíce z Valdeka. Král Jan uchvácen bouřlivým hněvem, vtrhl vojensky na hrad Loket, kde bydlila, poručil ji odebrati se do vyhnanství na Mělník, dítky ji odňal a Karla, pacholátko tehdy

dvouleté, dal držeti dlouhý čas, pod bedlivou stráží, v temných, pevných sklepeních hradu. Nesmíme si v tom ovšem představovati skutečné vězení. Nicméně je jisto, že toto časně odtržení od matky neprospělo ani tělesnému, ani duševnímu zdraví dítěte. Eliška pak vypuzena pryč ze země a Karel (Václav) odvezen až r. 1323 do Francie ke své tetě Marii. Byly pro to dva důvody. Především zajišťuje si tak král Jan jakoby rukojmím svoji vládu v neklidné, nespolehlivé zemi, která nerozumí jeho politickým tendencím a odpírá jim.

Ale byl v tom i ušlechtlejší tón. Král Jan velmi dobře viděl — máje možnost objektivního srovnávání — přednosti pokročilejšího centralisačního vládního systému francouzského, který v této době vytvořil z Francie první a jedinou velmoc tehdejší Evropy a který byl základem celého pozdějšího vývoje této země, oproti feudalismu zbujelého panstva, který se neštítal ani vražd, ani zrady, ani jakéhokoliv násilí. Proto si přál, aby jeho syn poznal a naučil se tomuto systému vlády a Karel byl, jak uvidíme, tady vzorným žákem. Tento výchovný zásah, se stanoviska sentimentality tvrdý, ale rozumově výborný, za který musí dodnes Čechové králi Janovi vroucně děkovati, nebyl ovšem ani pochopen, ani vlídně přijat domácí šlechtou, která chtěla si korunního prince vychovati tak, aby byl poddajným nástrojem v jejích rukách. Není také pravda, že Karel byl „vyrván z náruče své matky“. Vždyť již od svých dvou let v ní nebyl a být nemohl, jestliže ona svými politickými choutkami znemožnila si posici v zemi, kterou sice zachránila, ale opět do rozbrojů uvrhla. Kdyby byl zůstal v Čechách, byl by býval charakterově zničen nesvědomitými vychovateli, tak jako mnohý jiný princ. Příchodem do Francie dostal se do nejlaskavější náruče svojí výborné, moudré a vzdělané tety Marie, kterou již z domova dobře znal, a pod správu jednoho z nejvzácnějších panovníků Karla IV. Kapeta. Dostal se do země míru a pohody, v níž kvetla nejvybranější kultura gotická

vědecká, filosofická i umělecká. Paříž, město proslulé university, bylo pravým prostředím pro výchovu geniálně nadaného hochy. Byl mu vykázán byt v Châtelet (zámečku) na pravém břehu Seiny. Dnes již dávno zmizel s povrchu, jen jméno dodnes označuje onu lokalitu, která tehdy byla velmi líbezná, plná zeleně a zahrad, odedávna ve Francii uvědoměle pěstovaných. Za vychovatele byli mu dáni nejlepší duchovní, mezi nimi slavný kazatel benediktin, z kláštera ve Fécamp, Peter Rogier, pozdější papež Kliment VI. — Václav přijat byl strýcem i tetou velmi přívětivě a získal si jejich lásku. Brzo po svém příchodu do Paříže byl birmován a dáno mu po královském kmotru jméno, které mu zůstalo navždy a zasnouben princezně Marketě de Valois, zvané Blanche.

Praví se, že Karel navštěvoval pařížskou universitu; spíše však je pravdou, že vyučováním prince zabývali se také mistři tohoto učiliště. Ve svém vlastním životopise, který napsal a dal přeložiti do češtiny, vypráví nám řadu scén z intimního života, podle kterých můžeme si učiniti poměrně jasný obraz o jeho výchově. Kromě umění vládnouti, učil se theologii, filosofii a řečem. Uměl italsky, francouzsky, německy, latinsky. Plodem tohoto vzdělání bylo, že i při nesmírné pozdější své zaměstnanosti, kdy vlastně spravoval a řídil osudy víc než poloviny tehdejší Evropy, našel ještě vždy dosti času a zájmu, aby se zabýval spisováním. Kromě životopisu napsal řadu úvah theologických a legendu o sv. Václavu.

Císařů theologů a spisovatelů nebylo tak mnoho v celých dějinách lidstva, nechceme-li říci, že pro středověk byl Karel IV. úplnou výjimkou v tomto směru. Ale my jsme k tomuto faktu po staletí zcela lhostejní. Za více než pět set let, kdy vydán už byl kde jaký cár, nezmohli jsme se na to, předložiti lidu poklady jeho ducha. Životopis, o jehož rozšíření postaral se ještě Karel IV. sám (překladem), vyšel v málo důstojné úpravě ve Světové knihovně roku 1909, jednou jedinkrát. Ostatní spisy jsou pochová-

ny ve vědecké nepřístupnosti rozebraných *Fontes rerum bohemicarum* (z pol. min. století).

Avšak osud neurčil Karlu IV., aby se kdykoliv ve svém mládí těšil poklidu a radosti na dlouho. Všichni, ke kterým kdy přilnul opravdovou láskou, umírali příliš brzo. Tak již po čtyřech letech r. 1328 umírají oba jeho laskaví pěstounové a na trůn dosedá jeho švagr, Filip Sličný, bratr manželky Karlovy, Blanky. — Mladý osiřelý manželský pár — je jim oběma sotva patnáct let — již r. 1330 společně opustil Paříž a odebral se do Lucembursku docela tiše a odchod jejich z Paříže je žárlivým švagrem téměř rád viděn. První manželství bylo nejkrásnějším darem Karlova života. Blanka byla stvoření krásné a tak líbezné, že každý si ji zamiloval při prvním spatření. Také Čechové ji později radostně uvítali. Leč ani tohoto štěstí nebylo Karlovi dopřáno dostatečně. Blanka zemřela r. 1347, právě v nejslavnějším a nejúspěšnějším roce života Karlova.

Tedy v patnácti letech byla výchova princova považována za skončenou a on po ročním pobytu v Lucembursku poslán byl do Itálie, jako místodržitel moci nad několika městy, které se králi Janovi dobrovolně poddaly. Ale právě tak, jak nadšeně se poddali Italové novému pánu, tak také rychle ochladli — a mladičkový místodržitel přišel sem do pekla spleti intrik, půtek a bojů. To byla velmi dobrá škola pro pozdějšího kandidáta císařství. Karel naučil se zde znát lidi i sebe, naučil se poznávat, že není všechno zlato, co se třpytí a že hladký Ital může být i záludným vrahem. (Na příklad měl být Karel IV. z návodu viskonta milánského otráven.) Ale nejen to, Karel naučil se znáti podivuhodnou moc Boží a přímé zásahy Prozřetelnosti v lidský osud. Tady, jak nám v životopise svém vypráví, odehrálo se jeho vnitřní obrácení. Šestnáctiletý jinoch, ponechán tu sám sobě, musil na den sv. Kateřiny veletí v bitvě u San Felice, kterou proti panství lucemburskému zvedla nepokojná města, a prodělati ji sám, bez pomoci kohokoliv. Vítězství, které

udatenstvím svým dobyl, připadalo mu zázračným. Od toho dne je pak zvláštním ctitelem sv. Kateřiny a jí připisuje hlavní zásluhu.

Ale nejen proti vnějším, i proti vnitřnímu nepříteli musí bojovati. Ve vojsku nevládne nikdy ctnost a mladistvý jinoch byl stržen a vtáhnut do neřestí. Ale podivuhodná pomoc Boží byla mu poskytnuta. Měl sen velice živý, o němž sám (Životopis, str. 33.) vypráví takto:

„Toho času když běchme v Luce, ďábel jenž vždy hledá, koho by pozřel a ofěruje lidem sladkosti, v nichžto se žluč tají, když před tím běchme pokúšení skrze něho, ani však přemoženi skrze pomoc Božie milosti: i vzbudil lidi křivé a převrácené, když skrze se (sebe) nemohl, ti ježto otce našeho na každý den se přidržíevachu, aby nás s stezky pravé v nosidlo hubenstvie a smilstvie svedli, a tak svedeni od převrácených, běchme převráceni s převrácenými. Potom otec náš nevelmi po dlúhém čase zdviže se na cestu ku Parmě s námi i přijidechme do jedné vsi jménem Tarenc, biskupstvie Parménského, v neděli, v nižto bieše den do nebes vzetí svaté Mařie čisté děvice. Té pak noci, když nás sen trápieše, zjevív se nám jedno vidění takéto: že anděl Boží stáše podle nás na levé straně, tu kdež ležechme, i udeří nás po boku řka: Vstaň a pojd s námi! My odpovéděchme v duchu: Pane, ani viem ani umiem, kterak bych s vámi šel. On vzav nás za vlasy s přednie strany hlavy, vynese nás s sebu do pověťrie i nese nás až nad veliký zástup oděncóv jiezdných, ježto stáchu před jedniem hradem hotovi k boji. Držieše nás u pověťrie nad zástupem i vece nám: vzezři a hľad! I vzezřech, anoč anděl jiný sstupuje s nebe, maje ohnivý meč v ruce, i udeří jednoho prostřed zástupu a utě jemu úd plodní tím jistým mečem, a on jakžto smrtelně raněný zbieráše duši, sedě na koni. Tehdy drže nás za vlasy anděl vece: Znáte-li toho, ježto jest udeřen od anděla a raněn až do smrti? Jemužti vecechme: Pane, neznám ani miesta viem. Vece anděl: Věděti máš že jest to Delfin Viedenský,

jenž pro jeho hřích smilstvie od Boha jest raněn. A protož varujte se a otcí vašemu můžete povědieti, aby se vystříehal z podobných hřiechov, nebo se horšie vám přihodie. Ale my litujíce toho Delfina Viedenského jménem Bigona, jakožto babka bieše sestra babky naše, a on bieše syn sestry krále uher-ského Karla prvního, otázachme anděla, budeli se moci zpoviedati před smrtí, a smuten běch velmi. Odpovědě pak anděl, řka: bude se zpoviedati a bude živ několik dní. Tehda uzřechme na levé straně zástup mnoho mužov stojiece, oděných plášti bielymi, jakžto by byli mužie velikého duostojenstvie a svatosti, i mluvichů mezi sebu, hlediece na zástup a na to ježto se dálo, a dobře jsme je znamenali. Ale však milosti tázanie jsme neměli, ani anděl sám od sebe nám pověděl, kteří aneb kterací byli ti muži tak velikého duostojenstvie. A brzi po tom navráceni běchme na miesto naše, ano již zoře vzchodievše. Přišed pak Tomáš z Nové vsi, rytieř Leodienského biskupstvie, komorník otce našeho, i ubudi nás řka: Pane, proč nevstáváte? již otec váš hotov sedá na koně. Tehdy vztachme a bychme zlámáni, jakžto bychme byli ustali po velikém úsilí cesty. I vecechme jemu: Kam abychme jeli? Neb této noci trpěli jsme tolik, že nevieme co činiti máme. Tehdy vece nám: Pane, cos trpěl? I vecechme jemu: Delfin jest umřel, a otec náš chce sebrati vojsko a táhnúti na pomoc Delfinovi, jenž válé s hrabí z Sabaudie, naše pomoc neprospěje jemu, nebo zemřel jest. A on posmieva se nám, tohodne, když přijidechme do Parmy, povědě našemu otcí všecko to, což jsme jemu byli pravili. Tehdy otec pozvav nás otázá, byla-li by to pravda a takli jsme viděli? Jemužto odpověděvše řkúce: Jistě pane, a také zajisté vězte, že Delfin umřel jest. Než otec náš, kárav nás, vece: Neroď věřiti snóm. Ale otcí našemu a Tomášovi dřieve řečenému nepověděli jsme všeho, jakž jsme viděli, než jedině, že Delfin umřel jest. Tehdy po několika dnech přijde posel, nesa listy, že Delfin sebrav vojsko své, táhl před jeden hrad hrabí z Sabaudie a že

z jednoho samostřela velikú strelú prostřed všech svých rytieřuov jest zastřelen a po několika dnech zpoviedav se umřel. Tehdy otec náš slyšav listy, vece: Divíme se velmi tomu, neb syn náš smrt jeho nám dříve zvěstoval. I divichu se velmi otec a Tomáš, než pak žádný o té věci s námi nemluvil jest.“

Jak často býváme varováni vnitřním hlasem a okolnostmi — marně! Ne tak Karel. Podrobuje se úplně tomuto podivuhodnému jedinkrát milosrdně mu poskytnutému varování Božímu a má dosti síly k ctnosti, aby se úplně ovládl a nikdy víc již nehřeší proti čistotě, ačkoliv bude potom ještě plných patnáct let blouditi Evropou jako voják, rytíř a válečník, který občas při neshodách s otcem, dokonce válčením musí si vydělávati na živobytí své i svojí choti. R. 1333, po neúspěchu věcí italských, byl poslán svým otcem do Čech, aby jako místodržitel (pod titulem markrabě) spravoval zemi. Známa je okolnost, že Karel se vrátil, když již matky na živu nebylo, známo je, že u jejího hrobu na Zbraslavi zaslíbil se sloužiti svojí vlasti, resp. zděděnému a svěřenému království, Přemyslovci vybudovanému, pro její památku ze všech sil.

Na království přenesl veškeru lásku svého srdce. Stalo se mu nejdražším odkazem matčíným, a láska ta mu nebyla nikdy ničím ze srdce vyrvána! Byl přijat s upřímným jásotem všeho obyvatelstva. Karel však není oslněn, ani opojen projevovanou mu láskou. Ihned postřehne a rozezná bolesti nešťastné, opuštěné, několika chamtivými sobci rozchvacované země, proti kterým autorita králova nestačí a ani stačiti se nesnaží. Nutno si na příklad představit, že vůbec nebylo možno vladařské manžely ubytovati na Hradčanech. Tak byly tamější budovy zpustlé, nejsouce po třicet let ani obývány, ani opravovány. Karel IV. byl člověkem vtělené pracovitosti, zodpovědnosti a organizační koncepce. Bylo by stačilo, aby se oddával veselému životu všemi milovaného prince a šťastného manžela. Avšak i dovolená požívačnost mu byla tak vzdálená, ja-

ko jiným mladíkům pracovní vášeň. Brzy postřehl kořen závad a jádro situace a počínal si tak moudře a energicky (známá a charakteristická je příhoda s hradem Podštejnem), že mohl za otcem do roka nejen požadovanou berni poslati, ale získal tolik, že mohl i některé korunní statky ze zástav vykoupiti a udělati si hned na počátku železnou finanční rezervu pro své plány. Přísnými tresty zastrašil loupeživé rytíře, zjednal klid a bezpečí v zemi a ještě mu zbyl čas, aby se oddal svojí ušlechtilé vášni, která nejsilněji akcentuje jeho konstruktivní charakter, totiž stavebnictví. Dal budovati na polosutinách starého paláce na Hradčanech budovy nové, jejichž krása a prostornosti všichni se obdivovali, aby důstojně sem uvedl svojí milovanou Blanku z Valois. Praví se, že tento palác byl stavěn podle francouzských vzorů. Leč nelze to bráti zcela doslovně.

Karel otevřel francouzským kulturním a uměleckým proudům bránu svého srdce i království. Leč ony zde nezakotvily tak jako zde nemohla ani při velké lásce, leč uchřadnouti francouzská princezna. Povolání stavitele Matyáše z Arrasu je u nás pouhou epizodou. Po brzké jeho smrti je povolán Němec z okruhu školy Jihoněmecké, ke které patříme celou svojí mentalitou — Petr Parlér, který zde vytvoří školu i směr.

Zdálo se v této době, že strastiplný osud Karlův je ukončen. Leč nikoliv! Král Jan měl takový odpor k českému prostředí, že ztratil rozvahu, kdykoliv sem vkročil. V té náladě podařilo se skupině pánů, vedených J. z Lipé, kteří i na syna přenesli nenávisť, kterou měli proti jeho matce a kterým bystrost, příměst a energie Karlova byla nepohodlná, očerniti syna u otce, jako by si přisvojoval více pravomoci než mu náleží, a jako by směřoval k spiknutí proti otci. Jan podlehl těmto řečem a poslal Karla na namáhavou válečnou výpravu do Slezska, později za obtížným jednáním diplomatickým do Korutan. Jestliže výchovu synovu řídil Jan znamenitě, vidíme, že jeho poměr k synovi, nepřiměřeně proti otci

starému (rozd. 16 let) se nepříznivě změnil. Snad i fyziognomicky připomínal mu syn nenáviděnou manželku. Byl pomenší postavy, poněkud shrbený v ramenou, s širokými rysy obličeje, tmavohnědých vlasů. Krásné byly na něm jen veliké zářící, tmavohnědé, výmluvné oči. M. Villani (z Florencie), líčí nám ho v 39. roce jeho věku takto: „Jest on postavy prostřední, ano malé podle náhledů Němců, nosí se shrbeně. kloně krk a obličej do předu. Obličej má široký, tváře přitloustlé, oči veliké, vlasy i vousy tmavé, hlavu v předu lysou. Odívá se v šat počestný, beze vší ozdoby, vždy zapatý, sahající toliko po kolena.“

Ukázalo se také, že při veškeré osobní odvaze a rytířské statečnosti je v Karlovi přece jen mnohem více přemyslovské vážnosti a těžkopádné, slovanské melancholie (která byla Janovi tak nesympatická), než lucemburského espritu a slepé výbojnosti. Leccos naznačovalo, že syn bude i napomínati svého otce. Král, prožívající své druhé jaro, bylť se právě oženil s mladičkou Beatricí, počal na syna žárliti. Bylo-li dětství Karlovo tragicky smutné, mládí je neveselé, a nebezpečné. Dítě mělo bolest, ale mladý muž trpí, poznáváje ošklivost na všech stranách, prožívá muka rozporu s člověkem sobě nejbližším, s otcem. Ovšem ne nadarmo. Jeho povaha se zoceluje, až se ukuje v pevný nástroj. Nedal si ujíti žádnou příležitost k vlastnímu poučení a snažil se z každé situace vytěžiti pro svůj budoucí život, a svoje dalekosáhlé reformní a dynastické plány — i pro svoji pracovní metodu, kterou si promyslel a které měl hotovy předem, co nejvíce. Pochopil, že každá diplomacie je z osmdesáti procent pevná vůle, ale že se přece do ní nemůže míchat ideologie. Svého vyhnanství použil k cestování. Projel Evropou křížem krážem od Baltického moře až do Bělehradu, od Normandie až do Uher. Učil se poznávat poměry a lidi. Při tom dal se najímati do vojenských služeb, aby si vydělal na živobytí, neboť rozezlený otec zakázal za ním posílati peníze. Z poznání, získaných na těchto cestách,

vyplynula i jedna podivuhodná věc, na kterou dosud nebylo opozorněno. Karel IV. je prvním, kdo navázal styky s Jugoslavií. Ještě jako vladař žádal Karel papeže Klementa VI., aby mu dovolil převésti do Čech benediktiny liturgie slovanské ze Srbska, kteří pod útlakem tureckým byli vyháněni ze svých klášterů. Žádost odůvodňoval tradicí svatovojtěšskou a svatoprokopskou, hlavně příbuzností jazykovou, která by kněze blížila českému obyvatelstvu víc než jiné. Papež povolil však pouze zřízení jen jediného kláštera slovanské liturgie, který potom také v památném roce 1348, který je ozářen jakoby sopečným výbuchem organizačně — tvůrčí Karlovy síly, byl založen v Emauzích. V této souvislosti hned také připomínáme, že r. 1355, byl Karel IV. jediným vladařem křesťanstva, který chtěl organisovati pomoc nešťastnému, vně ohrožovanému a vnitřními nepokoji oslabenému caru Dušanovi, v jeho hrdinském zápase s Turky. V dopise svém hrdě se k němu hlásí jako Slovan, jako příbuzný jazykem. Jen skutečná přesila nepřiznivých poměrů nedovolila Karlu, aby rozvinul tento skvělý politický svůj plán. Přes to však i tento pokus byl by si zasloužil většího povšimnutí ve stycích malodohodových, než se stalo.

Krále Jana postihlo v l. 1340 kruté neštěstí. Byl již dávno oslepl na jedno oko a i druhé počalo se mu kaliti. Odebral se do jihofrancouzského města Montpellieru, kde byla proslulá universita lékařská, doufaje se uzdraviti. Ale místo toho oslepl na obě oči. Tato rána zmírnila prudký, hněvivý králův charakter, což projevilo se i ve vztahu k synovi. Ten totiž rozbolestněn hluboce otcovou neláskou, stálým podezříváním a v tomto dospělém, rozvázném věku i zralostí názorů, učinil mladický horkokrevný závěr, že půjde bojovati po vzoru dávných legendárních rytířů proti Maurům do Španělska. Na cestě však ho král Jan zadržel, smířil se s ním, a když se přesvědčil o tom, že nelze poručníkovati povaze tak superiorní, svěřil mu konečně plné vladařství v Če-

chách a sám věnoval se pak jen zahraničí a jednání o dosažení císařské koruny pro svého nadějného syna. V tomto směru velmi prospěla okolnost, že na stolec papežský dosedl v roce 1342 Petr Rogier-Klement VI., kdysi učitel a vroucí přítel Karlův. Tak vyplnila se příhoda, o které Karel ve svém životopise tak rozmarně vypráví. Když v r. 1340 byl v Avignoně „u papeže, Petr — přijal biese v svůj duom nás markrabi moravského toho času. I vece nám v jednu hodinu, jsa s námi v svém domu: „Ty ještě budeš králem římským.“ Jemužto odpovéděchme: „Ty budeš dříve papežem.“ A to obé se stalo, jakožto níže bude vypravováno.“ Dosáhnouti této hodnosti bylo nejvyšším lidsky dosažitelným cílem. Proto také snaha krále Jana došla svého splnění teprve před jeho smrtí r. 1346, po mnoha obtížných jednáních. Tím se stal Karel první osobou tehdejšího světa.

Ve snaze dosáhnouti toho cíle byli jednotní otec i syn více, než ve vnitřní správě země. Jan, ačkoliv již hodně znavený dobrodružným životem, přece ve způsobu tom přestati nemohl a přenechával proto stále více a více všechny vládní záležitosti Karlovi. Ten považoval ze základní a nejdůležitější věc, aby bylo pražské biskupství na arcibiskupství povýšeno. Dosahuje cíle obratným jednáním již r. 1344 a prvním arcibiskupem činí svého přítele, neobyčejně talentovaného Arnošta z Pardubic. Můžeme hned při této příležitosti říci, že z nejskvělejších panovnických vlastností K. bylo, že si dovedl voliti svoje rádce a svoje okolí vůbec. Tak jako za nedbalé vlády Janovi dostávali se v Čechách ke slovu a moci mužové charakteru porušeného, intrikáni a zhoubci, tak za Karla jakoby najednou země rozkvetla nejušlechtilejšími květy. Všude na všech zodpovědných místech, ať mezi kněžstvem, ať mezi ministeriály, nalézáme jména, jejichž zvuk dosud nedozněl, kteří zároveň dosud s pánem svým zůstali v trvalé památce národa. Karel nehleděl na rod, peníze, lichotky, přizvukování a patolízalství. Měl vždy před oči-

ma jasně a pevně svůj cíl, a k tomuto cíli volil lidi. Proto dovedl vždy pravého člověka postaviti na pravé místo a zužitkovati pravé talenty, a to jak ve správě státní, tak v církvi (nezapomeňme, že povolal do Čech Valdhausera, a podporoval později Milíče), tak v umění. Tak jako dovedl k sobě lidi povznésti a přitáhnouti, tak zase dovedl neblahé zjevy od sebe zapuditi. To je nejzřejmější na příklad na jeho zacházení s italským blouznivým tribunem lidu Colou di Rienzo, který se bláhovými sliby chtěl v přízeň Karla vlichotiti. — Bez této svojí vlastnosti nebyl by mohl Karel nikdy vykonati všechna svoje díla a vyplniti všechny své sny.

Konečně po mohém strádání a po tolika těžkých bojích, když král Jan zemřel hrdinskou smrtí roku 1346, v bitvě u Cressy, dosedá třicetiletý Karel na trůn, očekáván všemi dobrými lidmi s vroucností, obáván všemi zlými. Je přioděn již hodností krále římského a chybí jen ještě korunovace v Římě, aby dosáhl titulu císařského, který ho po papeži učinil nejvyšší osobou v tehdejší Evropě. K tomu ovšem dojde mnohem později, až r. 1355. Karel neměl ve svém životě nic lehkého a každou věc musil si pracně dobyti svojí usilovnou prací, diplomatickým jednáním, osobní statečností a neohrožeností i pevnou vůlí. — Zatím tedy je římský král i se svojí manželkou Blankou r. 1347 korunován novou, předrahocennou korunou na krále svého rodného království, kterou na místě otcem zpronevěřené koruny staré dal zhotoviti, a aby nemohla býti znovu zcizena, ukrýti na lebce sv. Václava. Sám sestavil korunovační obřad a přesně přede-psal vše, co má býti vykonáváno. Při zmínce o tom připomínáme jinou vlastnost Karlovu, jak totiž usilovně dbal na tradici a jak horlivě ji pěstoval. Jemu základem české tradice byli Přemyslovci a vše, co bylo spjato s jejich jménem, bylo mu posvátné. Tomuto ctění a hodnocení tradice, které je vždy znakem osobní kultury, se také naučil Karel na pokročilém západě. *Návrat k ní znamená vždy jitřenku nového národního vzestupu.*

V korunovačním řádu zavedl Karel mnoho věcí již zapomenutých, které připomínaly *selský původ rodu a měly hluboký symbolický smysl i význam*.

Hned po slavné korunovaci, kdy nešetřeno penězi a kdy se nebránilo rozpoutání největšího veselí, pouští se Karel do tvrdé práce. Rok 1348 podobá se vulkánu, který najednou vychrlí svoji lávu, dlouho nastřádanou. Uveďme jen: založení university, založení katedrály svatovítské, Karlštejna, nové opevnění Prahy, založení a vybudování Nového města, řady kostelů, klášterů, předstoupení před sněm s návrhem nového soudního řádu zv. *Majestas Carolina*, který na neštěstí nebyl sněmem nikdy úplně přijat, ale jen částečně proveden (na příklad zrušení ordalí). Směřovalt tento zákoník hlavně k omezení moci panské a centralisoval všechnu moc v ruku panovníka. V něm předbíhaly reformy Karlovy vývoj na staletí dopředu. Jich docíleno na pokročilém západě teprve v 17., u nás v 18. stol. a také teprve od této doby má svůj počátek moderní, zákonodárné a všeobecně užitečné, úřední spravování státu na místě libovůle místních skupin a pánů. Tento *Majestát* nevztahuje se jen na některé složky veřejného života, ale upravuje celek. Mnohé jest jím nařizováno, co nás naprosto překvapuje. Tak na př. se zakazuje, aby nebyly zbytečně káceny lesy a nařizuje se péče o zemědělství. Královskými nařízeními docíleno pěstování vína v Čechách, což bylo nemalým zdrojem příjmů pro všechno obyvatelstvo. Podporoval rybníkářství, sadařství, upravoval silnice a staral se o bezpečnost na nich. Jeho působení mělo ráz naprosté vyváženosti a harmonie mezi duchem a tělem, která mohla ideově vyplynouti jen ze základu vyškolenosti filosofické a theologické, ve které byl dokonale vzdělán. Již z kroniky Zbraslavské víme, že českým dvorským kruhům nebyla neznáma scholastická spec. tomistická filosofie. Karel IV. vážil si neobyčejně dominikánské učenosti a všechny jeho činy svědčí o tom, že sám byl zvyklý mysliti podle tohoto systému. Podobně již jeho děd Vác-

lav II. měl za svého zpovědníka dominikána a scholastické učenosti byl vroucně oddán. Byl člověkem nejvyšším zbožným a snad, kdyby byl synem jiného národa, byl by již dávno aspoň beatifikován, tak bez poskvrny září celý jeho plně křesťanský život. *Ale právě proto byl naprostým nepřítelem všeho náboženského blouznění, a vše, co by pod rouškou zbožnosti odvádělo lidi od přesného provádění jejich pracovního úkolu na tomto světě, zamítal.* Jeho zbožnost viděla svět jako překrásné dílo Boží, jemuž dlužno se obdivovat, věděla, že všechny hřivny krásných umění a vědění, vložené v mysl lidskou, jsou nám dány proto, abychom jich zužitkovali měrou nejvyšší.

Neznal odpočinku v usilovné práci a přece našel ještě dosti času, aby se veselil, ba aby si hrál. Zásadně chodíval v šatě prostém, oděn v suknici hnědé barvy a nenáviděl zbytečného přepychu, avšak když toho potřeba kázala při slavnostech a význačných událostech, opět rozumově si zdůvodňuje důležitost vnější formy, vystupoval v nejnádhernejším oděvu a plnost svého majestátu zvyšoval leskem zlata, nejvzácnějších tkanin a drahokamů. Tak na př. při korunovaci císařem římským, kterou po mnoha nesnázích mohl uskutečnit teprve r. 1355, počínal si Karel IV. podle zápisů kronik takto: „Pamětliv toho, že se v Písmě praví, kdo se ponížíje bývá povýšen, nejprve do Říma velmi ponížene, pěšky, ačkoliv Římští byli by mu šli vsťříc s největší slavností, on tím pohrdaje, potajmu do svatého města vkročil a tři dny jako poslední, nikým nepoznaný poutník obcházel svatá místa s největší zbožností. — Teprve potom na Bílou sobotu v hodinách večerních prohlásil se v paláci papežském a dal se poznati všem, ustanovuje a poroučuje jakým způsobem má býti odbývána zítřejšího dne slavnost korunovační. Na Boží hod velmi časně z rána vyšel do svého tábora před branami města. Tam za ním přišli Římané a ohromné množství lidu z celého města, všichni ve zbroji a sedíce na skvostných koních, se svítícími

helmami, připraveni k službě i k válce v pohotovosti své dokazují přesnost. Potom kníže světa doprovázen tímto průvodem do města s mocí a nádherností vstoupil, obklopen nekonečným počtem rytířů na stupních před kostelem sv. Petra od kardinála Hostienského a od všeho kleru římského za zpívání žalmů, a s doprovodem hudby a s ostatky svatých v průvodu radostně a slavnostně byl přivítán, do kostela doprovázen a mezi mší sv. na *císaře nade vším světem korunován* zároveň s chotí Annou Svídnickou. Po skončení mše svaté a korunovaci císaře a císařovny, vsedli na skvostně očabrakované koně, uprostřed průvodu knížat a rytířů, oděných v helmy a s obnaženými meči, za jásání lidu přešli most pod Andělským hradem a dospěli ke kostelu sv. Jana v Lateráně, kde zasedli k hostině, obsluhováni nejnádherněji oděnými knížaty. Po skončení této převeliké slavnosti vyšel císař s lidem svým — jak zvykem jest — z města. a v klášteře sv. Vavřince před mostem přenocoval.“

Spojoval tedy vždycky a za všech okolností největší pokoru s největší příslušnou nádherností.

Člověk méně geniální byl by se spokojil, nebo u navil dosaženými úspěchy a tímto nejvyšším cílem. Ale Karel neznal konce své touhy, neboť velikost jeho ducha, jeho tvůrčí potenci a koncepci nic nemohlo naplniti a uspokojiti. Nepracoval ani pro svou slávu, tím méně pro nějaké osobní uspokojení. Nebyl z povah malověrných, které svěřené hřivny používají jen k tomu, aby dosáhli kariéry, bohatství, vlivu a moci. Pracujíce k svému cíli, bývají obvykle velmi čilí, dosáhnuvše vytouženého, ustrnou v nehybnosti, naplnění sobeckým uspokojením. Ti ovšem v zápětí stávají se mrtvými ratolestmi a bylo by lépe, kdyby byli uťati. Tak nejedná bytost skutečně tvůrčí, která se ani úspěchem, ani neúspěchem nedá odraditi od postupu od dokonalého k dokonalejšímu, neznajíc konce, odpočinku a vyhovění sobě. *Služba pravdě, služba věci — služba Bohu — nemá konce, není nikdy úplná.* Karel jedinečně chá-

pal úkol panovníka v tomto smyslu, v jedinečné harmonii spojil v sobě panovníka nad lidmi se služebníkem před absolutním pánem — Bohem, a není marně nazýván Otcem vlasti. Staral se tak usilovně o zvelebení svého dědičného království, že přivedl ho v krátké době k takovému rozkvětu hospodářskému, mravnímu a politickému, jakého již nikdy víc nebylo dosaženo. Zabezpečil a rozšířil státní državu, posílil postavení panovníkove uspořádáním korunních financí tak, že panovník mohl vskutku docela neodvisle prováděti všechna svoje přání a své plány, a to jak výhodnými koupěmi, tak smlouvami, tak i svými sňatky. Učinil sebe — a snažil se to zabezpečiti i pro své potomky — nejmocnějším králem střední Evropy.

Při této organizační práci vnitropolitické a národohospodářské byl Karel ústředním bodem i všech událostí zahraničních. *Tehdy byla Praha vskutku „srdcem Evropy“*. O jedné z jeho dalekosáhlých koncepcí, o styku jugoslavsko-českém jsme se již zmínili. Zde uvedeme jinou, kterou označuje Karla téměř za předchůdce útvarů „střední Evropy“. Dlužno mít při tom na paměti, že české území bylo tehdy o víc než třetinu větší a že české žezlo z části vládlo, z části patronovalo nad Polskem. R. 1364 uzavřel Karel t. zv. „dědickou smlouvu“ mezi Lucemburky a Habsburky, kterou se obě dynastie zavazovaly, že v případě vymření toho nebo onoho rodu připadnou ty neb ony země, rodu žijícímu. Touto smlouvou byl vlastně nahozen první kámen ke stavbě pozdějšího Rakouska. Karel ovšem si představoval jiný vývoj podle tehdejší skutečnosti. On sám měl syny a řadu synovců, kdežto celý Habsburský rod měl pouze dva členy, nedospělé chlapce. Všechno zdálo se nasvědčovati tomu, že dříve vymřou Habsburkové než Lucemburkové. Počítal tedy, že država rodu jeho ohromně se zvětší a proto tedy šlechtil a upravoval Prahu tak, aby byla schopna státi se hlavou a středem budoucí veleříše. Leč člověk, i král tak moudrý, míní — a Bůh mění. Bu-

doucnost přinesla pravý opak. Rod Lucemburský vymřel úplně již v synech Karlových, kdežto Habsburkové žijí dodnes.

Ale Karel nebyl jen otcem svého dědičného království. Byl skvělým vládcem v celé říši své, to jest v Německu a v severní části Italie. Především dlužno se zmíniti o jedinečném díle Karlově, o vydání t. zv. Zlaté buly r. 1356. Tímto zákonem, který stanoví přesně celý postup volby krále římského, konečně byla uzavřena století trvající kapitola neustálých úkladů a nesvárů mezi knížaty i mezi papeži *a ustanoven byl právní řád poskytující záruku evropského míru*. Kdyby existoval německý nebo i jiného národa panovník, který by byl býval schopen svou energií, rozvahou a pevnou vůlí ustaviti mír mezi národy a zeměmi v otázce pro ně nejdůležitější, ustaviti ho tak pevně, že nikdy víc už nemohl býti v tomto směru porušen — musilo by o tom u nás uměti zapaměti každé malé dítě velké traktáty. Když však tento čin provedl náš příslušník, náš panovník, nevíme o tom ničeho. *Zlatá bula byla nejdůležitějším mírotvorným činem všech věků*. Jí byl konečně jasně formulován i smysl a úloha kurie papežské a jasně prohlášeno slovo evangelia: „Císaři — císařovo, Boží — Bohu.“ Zásah papeže do volby císařské byl omezen na minimum a tím přesunuta politika papežská na pole čistě církevní, duchovní, tam, kde opravdu bylo nutno, aby byla. Všechny účinky a všechn význam tohoto skvělého díla projevíly se teprve po smrti Karlově.

Jestliže pak Karel viděl, že nesvědčí církvi, abv její hlava byla angažována ve světsko-politických záležitostech (celý příští vývoj dal mu plně v tom za pravdu), viděl naproti tomu neméně jasně, jaká nesmírná moc a jaká nesmírná úloha připadá v řízení tohoto světa právě papeži v duchovních a mravních sférách. Proto Karel těžce nesl tehdejší schismata a snažil se ze všech sil o to, aby je odstranil. Zcela se mu to nepodařilo. Byla to záležitost příliš obtížná pro jedince. Ale přece dal zase opět jen on směrnicí

celému dalšímu vývoji a to tím, že se proti svým přirozeným spojencům, proti králi francouzskému, nedbaje různých nevýhod, které mu z toho mohly politicky vyplynouti, jednoznačně postavil na stanovisko, že papež má býti sídlem v Římě, a že jen jeden, a to římský papež, je skutečnou hlavou církve. A jestliže nedlouho po jeho smrti schisma je konečně potřebo, je v tom mnoho právě jeho přípravné práce a úsilí. Ovšem tehdejší Čechové zachvázeni husitským šílenstvím, nechápou významu věci a nedovedou se přihlásiti k dílu Karlovu, aby ho oslavili a učinili světu zřejmým. Že nemluvím naplano anebo snad jen z nadšenosti, o tom svědčí fakt, že to byl Karel, který r. 1368 se usilovně o to snažil a konečně také přivedl papeže zpět do Říma z Avignonu, docíliv před tím zrušení schismatu. Tento pobyt papežův v Římě, který uprostřed zrádných Italů musil se stále obávati o svůj život, ani zrušení schismatu nebylo však tehdy trvalé. To však nic nemění na zásluhách Karla IV. Poslyšme slova starého letopisce o tom, jaký byl návrat papežův do Říma a co se při tom pozoruhodného stalo: „Když papež se blížil k Římu, vyjel jemu císař s lidem a kněžími velmi slavnostně vstříc před město a po setkání s koně sestoupil a uchopiv za uzdu brunu, na které papež seděl, pěšky s hlavou nepokrytou vedl ho a doprovázel až ke stupňům chrámu sv. Petra. Jak podivuhodná pokora tak velkého panovníka! Ale nikoliv nadbytečná. Protože byl nejkřesťanštějším ze všech, proto počíval náměstka Kristova, tak jak žádný před ním neučinil.“ (Jedině kdysi Barbarosa, ale ten byl k tomu přinucen předcházející porážkou.)

Tedy tak jako dovedl Karel, tam kde bylo třeba, uvésti na pravou míru papežskou světskou politiku, tak také dovedl jasně a před celým světem prohlásiti a navždy nezrušitelně stanoviti, že ve věcech duchovních je jediným všemocným vládcem lidských duší náměstek Kristův na zemi, římský papež, před kterým v nejhlubší pokoře musí všichni, i největší

mocnosti tohoto světa se skláněti. V tomto činu pokory byl Karel největším a můžeme právem říci, že v této památné chvíli byl v přímém spojení s Duchem sv.

Tento čin byl vrcholem politické moudrosti Karlovy. Slavnějších po něm nenásleduje. Jak plyne z přehledu hlavních dat, který jsme k spisku tomuto přidali, bude nadále pečovati o zabezpečení a uspořádání záležitostí državy své a i klidu v říši, to jest v Evropě. Podaří se mu dobýti Braniborska, oné země, v níž kdysi milovaný děd jeho Václav byl jako dítě zlým poručníkem mučen až k úplné ztrátě zdraví. A pak v prozíravosti své — tentokráte však jen a docela lidské — když vidí, že rozsáhlé panství v Německu nebylo by lze udržeti v rukou Lucemburských, kdyby na císařský trůn dosedl muž Čechům nepřiznivý, počne pečovati a starati se o to, aby nezletilý syn jeho Václav IV. byl zvolen králem římským. I toto úsilí je korunováno zdarem r. 1376. — Avšak je to snad jediný chybný krok, kterého se Karel za celý svůj život dopustil. V přirozeném řádu byl to čin správný — a byl také často později následován. Tím totiž, že již za života stávajícího císaře byl zvolen císař nový, předešlo se snadněji nesnázím a nepokojům. Avšak v případě Karlově přimíšena byla k tomu silná dávka subjektivní starostlivosti a bezměrná láska k synovi.

Bez ohledu na jeho schopnosti dává mladíka, krásavce po dědovi, ale u kterého se již projevila vrozená slabost vůle a charakteru — jak často bývá v tolikáté generaci, po předcházejících vynikajících předcích — zvoliti a korunovati za krále římského a tím do jisté míry znemožnil i správnou přísnou jeho výchovu. S králem římským není možno zacházet, jako se školákem! Dokud žije otec a vychovatel arcib. Jan z Jenštejna, kteří mají dosti autoritativní síly, vše pokračuje v dobrém chodu. Jakmile tyto opory odejdou, slaboch se shroutí a závrtný sen Karlův, zděděný po Přemyslovcích, že z Čech vytvoří nejmocnější říši v srdci Evropy, rozplyne se

navždy, nenávratně vniveč. Ani převratem r. 1918 nedosáhli jsme ani poloviny toho, co české koruně dovedl kdysi dáti jediný velký král.

Ovšem, že Karel IV. netuší těchto brzkých konců. Jeho tísní jiné starosti. A je zajímavé a nutno to říci velmi důrazně, že z těch činů a podniků jeho, které byly dočasně tak „úspěšné“, ale které směřovaly k zabezpečení pozemského panství a moci rodu a státu všechno se rozplynulo v niveč. Avšak ony jeho činy, které směřovaly k povznesení slávy a duchovní moci církve, k odstranění schismatu, k povýšení a zabezpečení centrální moci Říma, *kte-ré směřovaly k zabezpečení světového universálního míru — a které byly dočasně tak „bezúspěšné“* — všechny dočkaly se splnění, ze všech vyrostly nejkrásnější květy a dozrály plody.

A takovým byl i poslední podnik Karlův. Roku 1377 v listopadu vydává se dnou již těžce sklíčený císař, na svojí poslední diplomatickou cestu do Paříže. Jejím hlavním důvodem je — *zabrániti novému schismatu*. Jak řečeno, jednání bylo v celku bezúspěšná, ale Karel vykonal všechno co mohl a co mu velelo svědomí. Šel tam k příbuzným a doufal něčeho dosíci již z citových důvodů. „Nejkatoličtější“ Francie znemožnila tehdy akci „heretických“ Čech. Byl přijat s největšími poctami, ale sklíčen neúspěchem jednání a pod přesilou smutných vzpomínek neubrání se dojetím. Máme o tom zápisy a líčení, jak tento celý muž plakal, když sešel se se sestrou své, kdysi tak milované Blanky ve Vincenes.

Z jara příštího roku vrací se smuten a nemocen do Čech a hledá zapomnění v práci. Nařizuje zákonem zlepšení mince a provádí řadu jiných menších reforem. Tak jako v mládí, tak i v posledních dnech života Bůh ho těžce zkouší. Schisma propukne přece, přes všechno jeho úsilí.

Poslední listy císaře Karla IV., krále českého, jsou ony, které píše schismatickým kardinálům, napomínaje je, aby se drželi římského papeže Urbana VI. . . .

Dne 29. listopadu roku 1378 shasulo slunce naší vlasti.

ZÁVĚR

Tvořiti jest činnost nadřizená pouhé práci. Proč? Protože udělati lze ledacos, třeba i libovolnost a zbytečnost. Ale výtvor jest uskutečnění cílevědomé myšlenky a má stálou platnost a trvalou hodnotu. To platí o činnosti Karlově, ať již byla jakéhokoliv druhu a směru. On byl bytostí naprosto tvůrčí, v politice, ve finančnictví, v hospodaření, v kultuře. Nedělal nikdy nic zbytečného, nepromyšleného, prostě jen zdánlivě výhodného. Byl politikem — proto nepolitikařil. Kdybychom však na něho chtěli vztáhnouti jen onu zcela jednoduchou definici, která nám praví, že tvořiti je z ničeho něco udělati — také bychom u něho pro ní našli doklad. Co dostal tento genius do vínku? Utrpení, bolest, krušnou práci a probíjení se v každém směru. Zůstavil-li mu otec načatou životní kariéru, byl tento počátek tak vratký, že jediným chybným krokem mohl se ihned zvrtnouti v niveč. Neboť to, co činí člověka mocným ve světě při začátcích, to Karel neměl. Neměl peníze! Byl chudý jako kdokoliv jiný, více než chudý, byl *zadlužen po krk*. Slyšeli jsme, že ani kde bydleti neměl v Čechách a dodáváme, že začal svoji kariéru z vydlužených peněz. Zdůrazňujeme to proto, abychom ho co možná přiblížili našemu pochopení. Byl to člověk jako my. Co ho od nás liší, je jen to, že dovedl *využítí hřiven mu svěřených jako ten nejlepší služebník svého pána — Boha*.

Jeho charakter je celý jako vytesán z kvádrů a jestliže jeho podobizny nezdobí dosud všechny naše veřejné budovy, naše mince a známky, pak to svědčí jen o faktu, že sami sebe neznáme, že jsme jako národ nenašli dosud pro sebe měřítko svých schopností a možností.

Karel IV. byl *jediným z Čechů až dosud, který*

řídil *osudy evropské, je vedle sv. Vojtěcha naší jedinou postavou vskutku světovou*. Ačkoliv jsme si toho dosud nedostatečně povšimli, neustále se zabýváme jen postavami podřadnými, protože nám vyhovovaly jejich nectnosti, (jest vždy dobré najíti ve slabosti druhého omluvu pro sebe, ale je vždy tvrdé, viděti před sebou nesmírně vysoký vzor) — nevšímavost tato nic nezmění na faktu, že jen Karel IV. byl *tvůřitelem poměrů*, že podle jeho rozumu, úsudku a vůle vyvíjely se události ve společenství evropských národů. Světovost v pravém slova smyslu není světová popularita. Světovost je také tvůrčí čin.

Opakujeme, kdyby existoval německý vladař, který by byl konsolidoval poměry třeba mezi Slovany, který by dal Evropě základ právní jistoty novověkého řádu a pořádku, nesmělo by v Evropě býti jediného člověka, který by o tom nebyl řádně poučen. Ale kdo pak z vás si již do důsledků kdy uvědomil co znamenala a jak mohutná byla postava Karlova? Kdo byl řádně poučen o tom, že to byl Karel IV., který zkrotil Němce, navzájem mezi sebou rozeštvané, že oni s úctou a povolně před ním se skláněli, že krotil a zkrotil hrdé, úskočné Italy, se kterými staletí před tím a staletí potom nikdo si rady nevěděl, zdali *my katolíci* si uvědomujeme dostatečně, že Karel IV. byl jednou z nejdůležitějších osob papežských dějin? Ano, jeho hlavou a srdcem procházelo jedno z nejdůležitějších jednání, které vůbec kdy byly, *ustálení Říma, jako neměnného sídla stolice papežské*. Není ani domyslitelné, co by bylo bývalo mohlo nastati, kdyby se byl Karel IV. vzepřel hlasu Božímu, který v něm zvučel polnicemi apokalyptickými — a kdyby byl jednal ve svém nějakém zájmu a nikoliv v zájmu Toho, kterému sloužil věrně po všechny dny. Musíme si uvědomiti, že ve své papežské politice byl Karel IV. zcela osamocen, ba že stál přímo proti zájmům svých jediných a přirozených spojenců, proti dvoru francouzskému, který chtěl udržeti papeže ve Francii, v Avignoně.

Když 21. října r. 1368 vedl císař římský a mnohonásobný král v zlatohlavu a nádheře své důstojnosti, hnědého koně, na kterém vjížděl Urban VI. do Říma, za uzdu od bran města do chrámu svatého Petra, jak asi tento mocný a vševládny, ale přece v duši své tak pokorný muž, velebil Boha, který mu dopřál této milosti pravého poznání a hodnocení věcí.

Často mluví se o praktické schopnosti Karla IV., se kterou dovedl hromaditi bohatství a dělati doslovně z ničeho zlato, a tato vlastnost jeho je nejvíce chválena. Čím však jsou tyto praktické kvality Karlovy proti jeho kvalitám duchovním, proti jasnozření, kterým se řídil ve všech závažných problémech doby. Nechtě jeho ostatní politika byla jakkoli dobrá a výtečná, jeho politika papežská byla dílem Ducha sv. a v ní je Karel IV. přímým nástrojem Božím. Je směšné, jestliže němečtí historikové odpírají mu smysl pro mystiku. Ano, Karel IV. byl nepřitelem přepjatého blouznění, které nakonec vedlo až k propuknutí herese husitské. Karel byl nepřitelem i přepjatých směrů fratičelovských. *Karel byl mystikem činu a nikoliv mystikem slova.* — Tak na příklad Karlem vynucený návrat papeže do Říma byl prohlášením dvou věcí. Předně, že Řím je a musí zůstati neměnným středem církve a že v něm musí býti zachována jednota místa. Dále pokorná forma, se kterou se nejmocnější osoba světa sklonila před hlavou církve — v zápětí nato, když byla přesně odlišila funkci papeže od funkce a pravomoci císaře — jasně řekla a stanovila pro všechny věky, že veškeré touhy severských vládců podrobiti si papeže i ve věcech duchovních a učiniti ho závislým od moci světské — jsou naprosto odmítnuty, že zástupce Kristův na zemi jest suverénem, kterého nikdo dotknouti se nesmí a nemůže.

Kdyby byl něco podobného obsáhl Němec, byl by již jistě dávno *byl prohlášen za svatého*. Ale němečtí historikové shledávají Karla, ještě málo mystickým — a my Češi jsme si tuto jeho velikost ještě vů-

bec ani neuvědomili. Není myslitelné, aby národ náš nestíhal pohromy, jestliže měříme svoje síly neustále jen na exemplářích, jako je obojaký Jiří z Poděbrad, Rokycana a pod. Vydáváme svoji sílu křesající do bláta, z něhož jiskra nikdy vylétnouti nemůže.

Karel IV. byl člověk absolutní osobní kázně, která ovšem není mechanickým, formálním projevem vnějším, ale schopností vnitřního, jen Bohu viditelného, sebezáporu. Jest nám zřejmo z jeho vlastního životopisu na příkladech, že byl jako dítě velmi citový a že měl velkou potřebu lásky a že za vládlost byl vděčným. Ale osud mu nedopřál ani aby tuto svou potřebu lásky dostatečně ukojil. Jeho první manželka Markéta z Valois, zv. Blanche, byla krásnou, křehkou a líbezně trpělivou družkou Karlových bouřlivých a dobrodružných let, předčasně a zlomena mu umírá, aniž by mu byla zanechala mužského dědice. Karel IV. nemůže se oddati zármutku. V zájmu říše je, aby se ihned oženil. a to již 4. března rok 1349 s Annou Falckou. Když i ta zemřela bez potomka, opět vstupuje v nový sňatek s Annou Svídnickou, která konečně dává mu roku 1361, 26. února vytouženého dědice, když je císaři již 45 let. Na toho pak přenesl Karel IV. všechny svůj citový fond, a to tak silně, že musíme konstatovati, že jeho poměr k synovi jest jedinou stinnou stránkou celého jeho života. — Poslední manželka Karla IV. Eliška Pomořanská, proslulá svojí silou a krásou, dává nám doklad toho, že všechny pozdější sňatky Karla IV. byly řízeny jen zájmy dynastickými a politickými. Mladistvá, nerozvážná královna, chtějíc si získati jeho náklonnosti, které nepocitovala, dala mu píti nápoj lásky a on div, že tímto zásahem nebyl předčasně sklácen do hrobu.

Ješitný Karel IV. nikdy nebyl, ačkoliv slavné paměti byl hladov tak jako všichni velcí duchové. V tom byl přímo klasickým humanistou. Jsou to právě nové duchové proudy, stojící pod vlivem filosofie Aristotelského realismu, které v jeho době

dovolují, aby osoby byly zobrazovány v portrétech, tedy individuálně, jedinečně tak, jak skutečně vypadaly. Karel IV. dal nesčetněkrát portrétovati sebe, svoje manželky, všechny své milé rádce, svou matku, otce i děti. Chtěl, aby každé jeho dílo neslo jako zřejmou pečeť na sobě jeho jméno Karlštejn, Karlovy Vary (i tato vymoženost je z jeho dob), Karlšperk, Karlov, Karolinum, Majestas Carolina atd.

Zmínili jsme se o světové politice Karla IV., z nichž nejzávažnější nám bylo ono navazování styků s carem Dušanem, dále pak dědická úmluva Habsburská. — Ale neméně důležitou byla Karlova politika francouzská. Je to ovšem záležitost příliš složitá, než abychom ji mohli rozebrati v tomto populárním spise. Na jedno však (právě v naší době) chtěli bychom upozorniti. Karel IV. viděl bystře a přesně rozdíl povah a prostředků duchovních i hmotných, celého utváření povahy, která existuje mezi námi a Francouzi. Proto nikdy nic z toho, co ve Francii viděl, nenapodobil doslovně, ale teprve po promyšlení a zažití. To vidíme nejlépe na jeho stavbách. Ačkoliv hrad pražský byl vystavěn podle vzoru Louvru a kaple Všech svatých podle proslulých kaplí pařížských, přece jaký je v tom rozdíl! Formy našich staveb a jejich výzdoba jsou robustní a hutné proti filigránským formám francouzským. Jsou proto tak dělány, aby byly srozumitelné lidem, kteří je budou vnímati. Není to bezhlavé přenášení vzorů, ale skutečná tvůrčí práce podle vzoru!

Vztah Karla IV. k umění výtvarnému a k básnictví jest doslovným uctíváním umělecké schopnosti člověka jakožto daru Ducha svatého. Petrarku považuje za svého přítele, básníky italské vyznamenává největšími poctami a velmi rád pobývá v jejich společnosti. — Dovede také rozeznati talent. P. Parléř byl povolán do Prahy na přímý rozkaz císaře, když mu bylo teprve 23 let, a nikdo se nerozpakoval svěřiti mu práci tak důležitou a velkolepou, jako je stavba katedrál.

Karel IV. poznal dobře, že život je rozmanitostí a rozmanitost také vždy na všem miloval. Tak na příklad dal jen v Praze postaviti celou řadu kostelů, z nichž každý má docela jinou podobu, jimž všem je společná jen monumentální úroveň stavební dokonalosti. — Karel IV. měl také rád cizince, podporoval jejich pobyt v Praze, protože chtěl z Prahy učiniti centrum všesvětové. Karel IV. zavedl k nám také mnoho řádů klášterních, na příklad karmelitány, celestiny, hyberny. Měl ve zvláštní lásce učené dominikány a řehole, které bez blouznivosti, směřovaly k zdokonalení rozumovému a duchovému.

Karel IV. byl jedinečný finančník. Mohl jim být protože jemu nikdy získání peněz nebylo cílem, ale prostředkem k dosažení cílů nepoměrně vznešenějších. Potřeboval peněz na zvelebení zemí, jimž vládl, a potřeboval jich ke své pacifistické politice. — *Nikomu nenapadlo dosud zdůrazniti před cizinou, že mírovou politiku dělala Praha vždycky a že ji dělala hlavně v největším svém panovníku.* — Ačkoliv mladistvý Karel IV. jde z války do války, z dobrodružství do dobrodružství, přece od té doby co dosedl na trůn, nikdy nebojoval. Ne proto, že by byl zbabělým, ale protože poznal ohavnost a nekřesťanskost válčení. Všeho co nabyl, nabyl svojí diplomatickou zdatností, usilovnou prací a výhodnou koupí. Peněz nikdy neschovával, ale moudře jich užíval pro dobro věci.

Karel IV. jest postava nanejvýše harmonická v každém směru. A to proto, že jeho inteligence byla vypěstována v úměře k jeho schopnostem a jeho vůle úměrně k těmto dvěma. — Jest typem duchovního člověka par excellence, kterému celý život a všechny jeho činy byly modlitbou. Proto nebyl nakloněn žádnému blouznění, proto také nebyl nakloněn inkvisici a různým přehmatům, které v jeho době byly módní a považovány za spásu církve. Jeho důvěra v Boha byla povznesena nade všechno. Vzorem jemu panovníku mužnému a praktickému byla sma-

vá, líbezná postava sv. Václava, jehož kult vlastně on vytvořil.

A na konec připomínáme ještě jednu pozoruhodnost: máme docela zaručené zprávy o tom, že Karel IV. v době velikonoční uzavíral se (pokud byl v Čechách) v malé kapličce sv. Kateřiny, související s kostelem kapitulním na hradě Karlštejně, aby tam v úplné uzavřenosti a tichu oddal se zbožným rozjímáním, zpytování svědomí a vroucí modlitbě. Tato obvyklost přecházena je v našem dějepisectví s despektem, jako rozmar krále. — Můžeme se tak na ni dívat i my? Nepraví nám to více? Nevidíme v tom nápadnou shodu s duchovními cvičeními, které jsou nejdokonalejším prostředkem pro získání milosti posvěcující? — Není tu Karel dávným, bezděčným předchůdcem exercičního díla?

Kdyby tak o panovníku některého jiného národa bylo známo, že veškeru svoji moudrost, státnický rozhled a sílu vůle čerpal z intimních rozmluv s Bohem, a vykonával svůj úkol prostřednictvím stále milosti posvěcující — zdali by týž již dávno, na snažné prosby národa, nenacházel se alespoň mezi blahoslavenými?

PŘEHLED NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH DAT ŽIVOTA KARLA IV.

- 1316 — 14. května narozen v Praze.
30. května pokřtěn na jméno Václav.
- 1319 — jaro, vězněn na Lokti.
- 1323 — 4. dubna odvezen do Francie a brzo na to tam biřmován na jméno Karel.
— 8. května oddán v manželství s Marketou, Blankou de Valois.
- 1330 — jaro, opouští se svojí chotí Paříž. Leta zářkovská jsou skončena a vstupuje do života. Odjíždí za otcem do Lucemburska. Zatím 28. září na Vyšehradě v Praze umírá mu matka Eliška Přemyslovna.

- 1331 — od jara, po prvé v Itálii. Alpy překračuje Simplonem.
- 1332 — 15. listopadu bitva u San Felice, kterou 16letý jinoch sám řídí a zázračným přispěním sv. Kateřiny vyhrává.
- 1333 — 30. října, návrat do Čech.
- 1334 — leden, udělen otcem mu titul markraběte a svěřeno správcovství země.
— 12. června, přijíždí z Lucemburka choť Blanka.
— v zimě, otec, král Jan Lucemburský se po druhé žení s Beatrici Bourbonskou.
- 1335 — září, odňato mu žárlivým otcem zemské správcovství a vykázán na Moravu. Dvakrát poslán do zlých bojů do Polska, pak za obtížným jednáním do Tyrol.
- 1336 — zima, odchází na křížovou výpravu proti Litvanům do Prus.
- 1337 — 25. února narodil se králi Janovi L. z Beatrice syn Václav. Potom ještě více zanevřel na Karla IV., který musí prchnouti bez prostředků do ciziny před otcovým hněvem. Jede do Uher, Chorvátska, Dalmácie. Zajat Benátčany v Gradu; uniká a odchází přes Alpy do Tyrol, kde válčí pro bratra Jana, tamějšího vévodu. Dobil Beluna, Feltre a j.
V listopadu vrací se k choti své do Brna a bez vědomí otcova opět se ujímá správcovství v Čechách.
- 1339 — léto, vyvrátil Potštýn. Odešel za štěstím válečným do Slezska a odtud s otcem do Lucemburku a do války proti Angličanům (v severní Francii). Má v úmyslu vypraviti se v čele najatých vojáků jako kondotiere do Španělska proti Maurům.
- 1340 — král Jan L. oslepl na obě oči při léčení v Montpelieru. Zhroucen neštěstím smiřuje se se synem a odvrací ho od toho úmyslu. Společně, otec i syn, jedou do Avignonu k papeži. Na podzim Karel sám do Bavor a pak do

- Čech, kde prohlášen dědicem trůnu a trvale správcem země.
- 1342 — papežem stal se přítel Karlův Petr Rogier-Klement VI.
- 1344 — opět s otcem v Avignoně a úspěšně jedná o zřízení arcibiskupství pražského. Arnošt z Pardubic.
- 1345 — znovu v bojích na Litvě a v Polsku.
- 1346 — opět v Avignoně.
11. července zvolen králem římským.
 24. srpna bitva u Creçy. Král Jan umírá, Karel též raněn. Ohrožen od kurfiřtů, kteří nepřáli jeho volbě, vrací se tajně do Čech. Téhož ještě roku lstí dobude hradu Tyrolu.
- 1347 — *1. září slavnostně novou korunou svatováclavskou i s Blankou korunován králem českým.*
 3. září jako votivní dar zakládá kostel Panny Marie Sněžné v Praze a při něm klášter karmelitánů.
- 1348 — nesnáze v Německu, kde proti němu zvolen protikrál. Táhne vojensky do Lužice.
 1. srpna umírá Blanka. Porodila mu dvě dcery, r. 1335 Marketu, r. 1342 Kateřinu.
- 1348 — 8. března založil Nové město pražské.
 7. dubna, Majestas Carolina a v první redakci Zlatá bula.
 Založil universitu v Praze.
 Počal stavěti Karlštějn.
- 1349 — 4. března sňatek s Annou Falckou.
 Táhne vojensky do Poryní a uznán všeobecně za krále římského.
 25. července biskupem strýcem Balduinem Trevirským korunován.
 V říjnu vrací se do Čech.
 29. prosince odevzdává markrabství moravské bratru Janu Jindřichovi.
- 1350 — 17. ledna. Narodil se mu první syn, ale hned zemřel.
 únor, sněm v Budišíně.

21. března dovezeny do Čech korunovační klenoty římského císařství a uschovány na Karlštejně
18. září založil Karlov v Praze.
V říjnu těžce nemocen.
Cola di Rienzo v Praze.
- 1353 — 2. února zemřela Anna Falcká.
27. května nový sňatek s Annou Svidnickou (14letá). Nabyl Hoření Falce. Lucemburk odevzdal nevlastnímu bratru Václavovi.
- 1354 — říjen, přes Salcpurk do sev. Itálie (Mantova, Milán) Visconti se podrobují.
- 1355 — 5. ledna korunován králem Lombardským. Podrobují se Piza, Toskána, Siena. Za ním přijíždí královna Anna a arcibiskup Arnošt z Pardubic.
Počátkem dubna odjíždějí do Říma, kde 5. dubna korunován císařem římským.
15. srpna opět v Praze — sněmuje.
V prosinci v Norimberce sněmuje a vyhlašuje *Zlatou bulu*.
- 1356 — boje proti loupežným rytířům, které úplně vyhubí.
- 1357 — 27. března. Vysvěcen Karlštejn.
9. července založen Nový most v Praze.
- 1359—1360 Nesnáze se zetěm Rud. IV. Habsburským, který ho chce svrhnout s císařství. Obtíže v Bavořích.
V Praze dává opevňovati město na levý břeh.
- 1361 — 26. února narodil se mu konečně syn.
11. dubna pokřtěn Arnoštem z Pardubic na jméno Václav.
- 1362 — 11. července umírá Anna Falcká.
- 1363 — duben. Karel IV. po čtvrté se žení s Alžbětou Pomořanskou.
15. června maličký Václav korunován králem českým.
Smír s Rudolfem Habsburským.
- 1364 — 10. února uzavřena dědická smlouva Lucembursko-Habsburská.

30. června zemřel Arnošt z Pardubic.
- 1365 — 4. června korunován králem Arleatským (již. Francie).
Cestuje do Avignonu.
- 1366 — sněm ve Frankfurtě. Jedná se o navrácení papeže do Říma.
- 1367 — odjíždí papež Urban V. z Avignonu do Viterba.
- 1368 — 14. února narodil se mu syn Zigmund.
2. dubna odjíždí do Itálie.
21. října uvádí papeže do Říma.
Císařovna Alžběta s ním. Zakládají český hospic.
- 1369 — 18. ledna ohrožen na životě vzbouřenci sienskými. Obojí Lužice, Svídnicko a Javorско trvale připojeny k Čechám.
- 1370 — 22. června narodil se mu třetí syn Jan (Zhořelecký).
- 1371—1373 válka v Německu, při níž dobyto Braniborska. — Ale Karel počíná trpěti dnou a chřadne.
- 1376 — 10. června, 15letý Václav IV. zvolen králem římským.
- 1377 — listopad. Karel IV. odjíždí na poslední cestu do Paříže, aby jednáním předešel hrožícímu papežskému schismatu.
- 1378 — listopad. Nařizuje ještě opravu mince v Čechách.
Schisma přece propuklo. Karel IV. píše kardinálům, aby se drželi papeže římského.
- 1378 — 29. listopadu umírá.

Česká koruna (kromě jiných držav jako: Lucembursko, Lombardie, Dol. Falce, Arelatska, Braniborska), držela tyto země: Čechy, Moravu, Slezsko celé, Budišín, Zhořelec, Hoření a Dolní Lužice, Chebsko. Kromě toho nespočetný počet hradů, panství, dvorů ve Voigtlandě, Horní Falci, Francii a j.

V Í T Ě Z O V É

7. svazek IV. ročníku.

S. Kateřina

C Í S A Ř K A R E L I V.

Vydáno za redakce P.

Prokopa Švacha O. P.

v září MCMXXXVII.

Tiskem Lidových zá-

vodů tiskařských a na-

kladatelských, spol.

s ruč. obm. v Olomouci

MIRABILIS DEUS IN SANCTIS SUIS!